

ÕPIRING

Rahva hääks, rahva enese kaudu

Autorid: Juta Jõgi

Tiiu Männiste

2011

MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant
Projekt "Õpiring: Ise tehtud, hästi tehtud!"

SISUKORD

<u>SISSEJUHATUS</u>	2
<u>ÕPIRING – MIS SEE ON?</u>	4
ÕPIRINGI MÕISTE	4
MIDA SAAKSIME ÕPPIDA NENDES RINGIDES?	6
ÕPIRINGIDE KÄSITLUSI	6
ÕPIRINGI TUGEVUSED VÕRRELDES HUVIRINGIDE JA KOOLITUSTEGA	8
TÖÖ PLANEERIMINE ÕPIRINGIDES	9
ÕPIRINGI JUHT	9
PÕHIMÕTTED ÕPIRINGI TÖÖS, MIS ON ISELOOMULIKUD ÕPIRINGI TEGEVUSELE	10
<u>ÕPIRINGIDE AJALOOST</u>	11
ÕPIRINGID EESTIMAAL	11
ÕPIRINGID TÄNAPÄEVAL	13
EESTI ÕPIRINGIDE SELTS SEMUD TUTVUSTUS	14
<u>ÕPIRINGID KUI KODANIKUINITSIATIIVI INKUBAATORID</u>	11
HARIDUSE FUNKTSIOONI MUUTUSED LÄBI AEGADE	18
HARIDUSSÜSTEEMI SEOSD ETTEVÕTLUSEGA	20
ÕPIRINGIDE TEGEVUSE EESMÄRGID MUUTUVAS HARIDUSPARADIGMAS	22
ÕPIRING KUI AJALOOLISTE JUURTE JA TRADITSIOONIDEGA KAASAEGNE ELUKESTVAÕPPE VORM	23
<u>KASUTATUD KIRJANDUS</u>	

SISSEJUHATUS

2011. aastal viis MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant ellu projekti “**Õpiring: Ise tehtud, hästi tehtud!**”, mida toetas Hasartmängumaksu nõukogu.

"Õpiring on enesearendajate rühm, kes on vabal tahtel liitunud, et ühiselt järjekindlamalt enesearendustööd korraldada. Töö õpiringides õpetab koostegutsemist ja mõistmist, annab osavõtjaile igapäevaseks tööks ja eluks vajalikke teadmisi, kindlustunnet, võttes arvesse osavõtjate oma kogemusi ja oskusi. Osavõtjad õpivad üksteiselt ning seeläbi suurendavad oma teadmisi." (*Ere Raag*)

Projekti raames tegutses 24 õpiringi, 13 maakonnas. Õpiringidesse oli kaasatud 243 täiskasvanud õppijat.

Kuidas kirjutada projekti? Kuidas hooldada ja säilitada vanu puidust taluhooneid? Kas mehed saab tantsuga liikuma? Kuidas liikumine mõjutab meie tervist? Milline roll on majalugudel küla ajaloo? Kirbla Maanaiste Seltsi radadel – mis toimus 1930-ndatel? Need on vaid mõned üksikud küsimused, mille vastused kätkevad endas õpiringide teemasid, probleemküsimusi ning osaliselt ka eesmärke.

Projekti raames tegutsenud õpiringidest on kasvanud välja uued ideed, mitmed algatused, samuti soov edasi tegutseda ja suhelda. Nii näiteks jätkavad õpiringi „Ruusa mehed liikuma!“ liikmed kooskäimist tantsugrupina ning nüüdseks on meeshuviliste ring juba ka laienenud. Projekti kirjutamise õppimisele keskendunud õpiringi asjaosalised saidki valmis isekirjutatud projektiga, mille abil taotletakse raha Soosepa mänguväljaku korrastamiseks. Valiminud on mitmed kodukandi ajalugu ja huviväärsusi tutvustavad voldikud, brožüürid ning suurenenud soov uurida edasi kodukoha ajalugu. Mitmete osalejate käsitöö- ja kunstialased teadmised on avardunud, juurde on õpitud erinevaid oskusi, valmistamise viise ja tehnikaid. Teadmiste omandamise soovide kõrvalt on õpingid toetanud mitmeid olulisi arutelusid, mis lisaks õpiringi liikmetele puudutavad ka laiemat üldsust. Nii on mõtiskletud taaskasutamise olulisusest, looduslike ehitusviiside propageerimisest kui ka näiteks tervislike eluviiside tähtsustamise vajadusest. Mitmed projektis osalenud

on öelnud, et inimestevaheline suhtlemine külas on õpiringi tagajärjel muutunud – kogukonna liikmed on saanud üksteisega rohkem tuttavamaks ning hoolivad senisest enam suhtlemisest, koostegemisest ning õppimisest.

Õpiringi meetodika ei ole keeruline ning võlub inimlähedusega – igäühel on võimalus olla nii õppija kui ka õpetaja (juhendaja) rollis, mis omakorda viitab omavahelisele pidevale suhtlemisele ning meeskonnatööle. Õpiringis saavutatud tulemused on alati suurejoonelisemad kui pelgalt eesmärgis püstitatud kindlate teadmiste või oskuste õppimine. Õpiringis tegutsemine aitab kaasa suhtlemis- ja argumenteerimisoskuste arenemisele, tolerantsuse kasvamisele, meeskonnatöö ja -vaimu kujunemisele, sünergia tekkimisele. Õpiringist võivad välja kasvada sõprus- või head tutvuskonnad, uued ja huvitavad ideed, küünarnukitunne, kodanikualgatused jne.

Käesolev materjal annab ülevaate õpiringidest kui õpimeetodist, selgitades õpiringi mõistet, toimimismehhanisme ning kasutegureid. Samuti annab see hea ülevaate õpiringidega seotud ajaloost nii mujal kui ka Eestis. Tutvustatakse ka Eesti Õpiringide Seltsi SEMUD tegemisi.

Materjali teine osa keskendub õpiringidele kui kodanikuinitsiatiivi inkubaatoritele, selles mõtiskletakse hariduse funktsiooni muutuste, hariduse ja ettevõtluse vaheliste seoste ning infotehnoloogilise arenguga kaasnevate õppimisvõimaluste üle. Kokkuvõtteks sõnastatakse aga õpiringi tegevuse eesmärgid muutuvast haridusparadigmas. Nagu ülal mainitud, ei ole õpiring vaid õppimisvõimalus, vaid võib endaga kaasa tuua ka olulisi muutusi kogukondades ja ühiskonnas tervikuna, soodustades kodanikualgatusi ja –initsiatiivi tekkimist.

Mõnusat lugemist!

Heleriin Jõesalu

projektijuht

MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant

Projekt “**Õpiring: Ise tehtud, hästi tehtud!**”

<http://opiring.edicypages.com>

I ÕPIRING – MIS SEE ON?

Käesolevas peatükis annab Eesti Õpingide Seltsi SEMUD juhataja Juta Jõgi ülevaate õpiringi mõistest ning ajaloo.

JUTA JÕGI

Juta Jõgi sündis 1942. aastal Raplamaal, Kehtna vallas. Õpingud on ta viinud Viljandisse, Kultuurihaldusala kooli raamatukoguhoidja-bibliograafi erialale ning ka Leningradi, kus ta spetsialiseerus tehnikaraamatukogudele. Juta on töötanud raamatukoguhoidja, Eesti NSV Teadusliku Tehnikaraamatukogu osakonnajuhataja ning Tallinna Tehnikaülikooli elektrisüsteemide kateedri vaneminsenerina. Pikka aega töötas ta Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskuses mitmetel olulistel ametikohtadel. Juta Jõgi on Eesti Õpingide Seltsi SEMUD eestvedaja ning teinud seda tänuväärset tööd üle viieteistkümne aasta. Ettevalmistuse õpingide töömehoodika alal on ta saanud Ölandi Rahvaõpistu kursustel ning TKA Andras täiendõppekursustel, koostöös Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskusega on ta teinud palju kursusi õpiringijuhtidele, nii algajatele kui edasijõudnuile. Juta Jõgi on õppinud ka Taani rahvakõrgkoolides Helsingöris ja Brenderupis.

ÕPIRINGI MÕISTE

Olulisteks mõisteteks õpiringi töös on ühine vaba isetegevus, tasakaal iseendas, grupis, õpingis, ühiskonnas. Õpingideks nimetame eneseharimiseks asutatud isetegemise põhimõtteil toimivaid väikesi rühmitusi, mida iseloomustab ühine vaba isetegevus. Isetegevus loob töö rõõmu ja seob inimesi, õpetab neid mõistma ja armastama töö mõtet ja väärtust, tugevamate energia toetab nõrgemate tahet, õppimiskeskused võidetakse ühiselt ja teostub põhimõte: rahva häaks, rahva enese kaudu. Nimetatud põhimõte pärineb Eduard Kubjase raamatust „Õpingid“ (1931). Seda raamatut võime pidada meie esimeseks õpiringitöö põhimõtete lähemaks selgitajaks ja

juhendajaks. Kaasajal on õpiringi mõte jäänud samaks, nagu ka vajadus eneseharimise ning rahva haridustaseme tõstmise järele. Kuna õpiring sobib igasuguse haridusega, igast vanusest, soost ja seisusest inimestele, siis paneme tähele, et igal eri juhtumil tuleb kasutada sellele rühmale sobivat metoodikat. Nii oleme saanud eneseharijate rühma, kes on vabal tahtel liitunud, et üksteiselt õppida, saada eluks vajalikke teadmisi ja kindlustunnet.

Õpiringides isetegevust soodustavatele töömeetoditele juhtis tähelepanu populaarne kooliuuendusliikumise eestvedaja **Johannes Käis**. Tema selgitas artiklis „**Uusi teid vabaharidustöös**“ („Areng“ 1, 1933) isetegevusliku õpiringitöö korraldamise nõudeid: ülesanded olgu vastavalt eeldustele ja võimetele, kehtima peaks ülesannete valitavuse põhimõtte ja töö toimugu vastavalt isiklikule tempole. Õpiringide aluseks olgu tööjaotus, kusjuures vältima peaks liigset kirjutamist. Osa ülesandeid-küsimusi olgu vaid läbimõtlemiseks. Suurem osa (75%) õpikoosoleku tööajast peaks kuuluma õpiringlaste individuaalseks tööks ning ülejäänud aeg kulugu ühisarutlusele ja kokkuvõtte tegemisele. Kui igaüks on küsimused eelnevalt läbi mõelnud, kujuneb arutelu tavaliselt väga elavaks ja mitmekesiseks. Ka kodus ettevalmistatud referaatidele järgnegu arutlus.

J. Käisi õpilane **Karl Laane** on juhtinud tähelepanu, et arutlused tuleks siduda oma tähelepanekute ja veendumustega. Õpiringis on tähtis töökorralduse laad. Tuleb leida rohkem individuaalseid ülesandeid ja need kohalike vajadustega kooskõlastada.

J. Habermans kasutab ühiskonna kultuurilises analüüsis mõisteid elumaailm ja süsteem. Ta ütleb, et õpiring on fenomen, mis kätkeb endas nii elusmaailma kui süsteemi. Ta ületab isikliku kogemuse ja lähedaste suhete poolt kujundatud elusmaailma taseme, kuid teda ei saa vaadelda ka pelgalt osana süsteemist. Inimesed on ühelt poolt ehituskivid süsteemis, mille aluseks on raha ja võim, teiselt poolt kooskõlastatakse tegevust läbi sundimatu vestluse, millest selgub, mis on tõde, eetilises mõttes hea, usutav ja usaldusväärne ning keeleliselt korrektne. **Õpiring on võimalus vabaks kohtumiseks, mis toetab demokraatiat, pannes aluse avalikustamisele, mis hõlmab elumaailmale omast kommunikatsiooni ja ratsionaalsust.** (Leirman 2003)

Õpiringide taas ellukutsumisel Eestimaal on oma osa „**Täiskasvanute vabahariduse rahvuslikul programmil**“ (1995), milles kirjutatakse:

„Õpiringi moodustab ühise huvi alusel ühinenud õppijate rühm, kes teatud perioodi jooksul plaanipäraselt kokku saab, et endi hulgast valitud juhi eestvedamisel või õpetaja juhendamisel teatud nähtusi ja protsesse tundma õppida, oma oskusi ja võimeid arendada.“

MIDA SAAKSIME ÕPPIDA NENDES RINGIDES?

Vastuseks on kõike, mis on maa ja taeva vahel. Sellisel moel saab uskumatult palju õppida nii teadmiste kui ka inimsuhete valdkonnas. Esimesed õpiringides käsitletavat teemad olid kultuuriloolised, eeldasid uurimistööd ja andsid võimaluse saada uurimistööga esimesi kogemusi.

Haridusliidu tegelane Jaan Ruus („Areng“ nr 10, 1938) rõhutab õpiringide osatähtsust meie rahvuskultuuri arendajana, kus ajalool on põhjapanev tähtsus. Ta ütleb: „See annab meile kõigepealt selle kestvus-, püsivus- ja tahaksin öelda igavikutunde, tunde, et oleme kaua juba elanud ühise rahvana siin maal, kus elame veel nüüdki. See oleks vastukaaluks tänapäeva liikumisele, kiirele elutempole, mis vägisi kipub meis tekitama ühepäevaliblika tunnet.“

ÕPIRINGIDE KÄSITLUSI

Rootsi vabaharidustegelane Henry Blid on oma raamatus „**Rahvakoolitus - õpiringid**“ (tõlgitud eesti keelde 1993. aastal autori lahkelt loal ja aktiivsel osalemisel) käsitlenud õpiringe järgnevalt.

- ❖ **Teemaring:** käsitletakse erinevaid teemasid nagu rahvatraditsioonid, kodukultuur, kirjandus jne. Abimaterjalina kasutatakse kõige enam raamatuid. Raamatukogude juures tegutsevad õpiringid kasutavad sellist meetodit uute

raamatutega tutvumisel, ühe autori loominguga tutvumiseks jms puhul. See ring arendab ja täiustab järgmisi oskusi: kirjutamine ja sõnastamine, vestlus, kokkuvõtete ja ülevaadete tegemine. Aitab üle saada hirmust avaliku esinemise ees.

- ❖ **Kursusering:** suur osa neist ringidest on seotud käelise tegevusega, näiteks käsitöö, aga ka keeleõpe, sotsiaalsed protsessid, pere ökonomika jne. Kasutusel on käsiraamatud, raamatukogu, internet jne. Planeeritakse väga täpselt ja sobib neile, kes juba teavad, mida tahavad. Tehakse tööd kirjandusega, kirjalikke kokkuvõtteid, põhiotsused protokollitakse, mis on vajalik neile, kes puudusid. Eelmise kohtumise protokoll läbivaatamine kinnistab õpitut. Mõnikord tuleb kutsuda asjatundjaid, külalislektoreid ...
- ❖ **Väitlusring:** suunatakse väitlusele, õpitakse ja harjutatakse ettepanekute ja arvamuste esitamist ning hinnangute andmist. Õpiring võib olla sellistel teemadel nagu tööpuudus, väljaränne, täiskasvanuharidus, maksud, sotsiaalhooldus jne. Grupp jaotatakse toetajateks ja vastasteks. Eesmärk on õppida esitama fakte mõistuspärasel viisil.
- ❖ **Uurimisring:** alustab olemasoleva probleemiga, mis on liikmete hulgas päevakorraale tõusnud. Tegevust iseloomustab grupitöö, kus tegevuse faasid fikseeritakse. Alustatakse probleemi täpsustamisega, ülesannete jaotamisega, millele järgneb info kogumine ja tervikuks kokkupanek, info kontrollimine ja töötlemine, faktide analüüs. Lõpuks antakse tööle viimane lihv ning tehakse avalik ettekanne. Õpitakse tööle hinnangut andma ja otsustatakse, mis saab edasi.

Karl Laane ütleb: „Muidugi mõista ei saa me iga ringi pidada õpiringiks, eriti kui seal puudub sellekohane töökorraldus, see on organiseeritud tööjaotus ja muud liikmeid aktiveerivad avaldused. Kuid pole kahtlust, et igat seltside juures teotsevat ringi oli mainitud komponentide arvestamisel siiski võimalik pidada teatud õpiringiks, kui tal oli eneseharimise eesmärk ja selleks arendati järjekindlalt vastavat tegevust. Peamine tunnus oli asjaosaliste aktiveerimine.“ (K. Laane „Eesti Haridusliit 1924–1940“)

ÕPIRINGI TUGEVUSED VÕRRELDES HUVIRINGIDE JA KOOLITUSTEGA

- ❖ Ringi liikmed saavad vabalt valida, kas nad üldse tahavad õppida, see tähendab, kui leidub rühm inimesi, kellel on ühised huvid ja soov midagi koos teha, siis tullaakse kokku ja hakatakse koostööd organiseerima ja õpiringi moodustama.
- ❖ Nad õpivad lähtuvalt isiklikust soovist end arendada, mitte sõltuvalt tööst ja selle vajadustest. See pole erialaline täiendamine, kuigi õppimine toob kaudset kasu ka tööellu. Erialaseks täiendamiseks on teised vajadused ja võimalused.
- ❖ Võib tekkida sõpruskond, kes käib aastaid koos ja tegeleb sellega, mis neid huvitab. Sõpruskonna tekkimise tähtsust ei maksa alahinnata, sest see annab tuge igapäevaelu probleemide lahendamisel ja toob rõõmu suhtlemisel.
- ❖ Avaneb väljakutse olla nii õppija kui ka õpetaja. See on õpiringi töös üks omapärasemaid võimalusi. Eriti tähtis veel sellepärast, et tekib kollektiivne vastutus – mitte üksnes õpiringi juht ei ole see, kelle õlgadel lasuvad kohustused, vaid igaüks saab anda oma panuse vastavalt oma oskustele ja võimetele. Toob kaasa turvatunde, et minust hoolitakse ja ka mina ise hoolin oma kaasõppijast. Annab võimaluse panna end proovile, õpetades teistele seda, mida ise oskan. Alati on võimalus abi saada kohale kutsutud spetsialisti või eksperdi käest. Huvialaringides võtab vastutuse õpetaja või ringijuht, kes õpetab tantsu, laulu, näitlemist või mida iganes.
- ❖ See on üks odavamaid õppimisviise, kuna on võimalik ise õpetada ja teistelt õppida. Õppimisruumide kasutamise eest ei pruugita maksta kõrget üüri, sest koos võib käia üksteise kodudes, koostöös kohaliku omavalitsusega õhtusel ajal näiteks kooliruumides, raamatukogude juures tegutsevad õpingid saavad kasutada raamatukogu ruume jne. Kohvi eest võib hoolitseda kordamööda, kultuurilise meelelahutuse eest samuti.

- ❖ Õpiringi töös saab andekaid inimesi õhutada üles näitama. Loomingulisest. Õpiringidel võib olla oma laul (laulud), millega koosolemist alustada ja lõpetada.

TÖÖ PLANEERIMINE ÕPIRINGIS

Hea on, kui plaan õpiringis valmib ühise töö tulemusena ja juba esimesel kohtumisel, siis suhtutakse ühisesse ettevõtmisse lugupidavalt. Ka iga järgmine kohtumine peaks olema planeeritud. Plaani koostamisel tuleb arvestada varasemaid teadmisi ja seda, mida edaspidi tahetakse õppida. Plaan peab kajastama, kuidas jaotuvad teemad kohtumiste vahel. Kokku lepatakse, milliste vahenditega küsimusi lahendatakse: referaadid, läbirääkimised, kirjalikud tööd, käeline tegevus jne. Juhi roll on määratleda, kas igal kohtumisel on oma juht või jääb selleks õpiringi juht, kes seisab hea ühiskondliku tegevuse, meelelahutusliku osa, kohvi või tee valmistamise eest. Teine võimalus on, et õpiringi juht esitab juba varem väljatöötatud plaani kui soovitusena, mis tuleb koos läbi vaadata, et veenduda, kuivõrd see on kasutatav – mida välja jätta, mida säilitada esialgsel kujul, kuhu asetada plaanis peamine rõhk jne. Vaatamata planeerimise moodusele on oluline määratleda tegevusprintsipiidid, kohtumiste järgnevus, tegevuse selgus ja teemade käsitus vestlusena.

ÕPIRINGI JUHT

Õpiringi juhi roll on ülitähtis ja vastutus ringi toimimise eest suur. Ta on alati ringi täieõiguslik osaleja, vastasel juhul ring lihtsalt ei püsi koos. Õpiringi juht on arutluse juht, kes laseb ringi liikmetel oma arvamust avaldada, hoiab vestluse elavana, julgustab ja ergutab kõnelema ka kõige vaiksemat inimest. Õpiring toimib hästi ja on edukas, kuid juht annab endale aru, et lahingu võidab õpiring, mitte tema üksinda. Ta ei pea olema klassijuhataja, kelle arvamus peale surub, kuid peab hoidma vestlusest väljajäänud küsimustel silma peal. Ta peab asju tõsiselt võtma, aga mitte unustama huumorit.

Haridusliidu tegelane Neeme Ruus on kirjutanud, et õpiringi juht peab hästi tundma õpiringis käsitletavat ainet, vajaduse korral korrigeerima õpiringi liikmete ettekandeid ja sõnavõtte, aitama kaasa üleskerkivate probleemide lahendamisele, jagama tööülesandeid,

organiseerima õpikäike, vestluskoosolekuid. Õpiringi juht kujundab ühise pere ja lähendab õpiringlasi üksteisele. Võib olla ka kaks erinevat juhatajat: õpingute juhendaja ja õpiringi juht. Õpiringi juhiks sobib inimene, kellel on soov töötada inimestega, kes tunneb huvi vabahariduse vastu, omab küllaldaselt teadmisi ja oskusi ning kasuks tuleb ka õpiringi teema tundmine.

PÕHIMÕTTED ÕPIRINGI TÖÖS, MIS ON ISELOOMULIKUD ÕPIRINGI TEGEVUSELE

- ❖ võrdsus
- ❖ demokraatia
- ❖ oma võimete kasutusele võtmine
- ❖ koostöö
- ❖ seltsimehelikkus
- ❖ vabadus ja vastutus
- ❖ pidev plaanipärane töö
- ❖ kõikide aktiivne osavõtt

Neid põhimõtteid järgides tagatakse isiksuse vaimne rikastumine ja ümbritseva keskkonna areng. Edukuse tagab aga ühtsus ja elujõud.

II ÕPIRINGIDE AJALOOST

Kui tahad edasi jõuda – mine õpiringi. Nii saab lugeda Rootsi Täiskasvanute Õppekeskuse õpiringide reklaamplakatilt. Rootsi õpiringide ajaloos täitub 2012. aastal 110 aastat. Selline geniaalne, unikaalne ja universaalne ettevõtmine on Rootsi päritolu ning 20. sajandi algusest maailmas laialt levinud. Päritolu suhtes on ka teisi arvamusi – Inglismaal olevat olnud möödunud sajandi alguses rühm üliõpilasnoori, kes avastasid koosõppimise võlu ja löid meie mõistes õpiringi. Sama on toimunud ka USA-s, aga Rootsi kohta on meieni jõudnud kõige rohkem andmeid. Teerajajaks on **Oscar Olsson** (1877–1950), kelle ideed on osutunud elujõulisteks ka tänapäeval. Õpiringide põhivormideks Rootsis olid lugemis- ja referaatringid, lisandus õppetöö kursuste vormis ja ka kirja teel.

Õpingid Eestimaal

1920. aastal tuli kokku esimene teadaolev õpiring Eestimaal, selle eestvedajaks oli Vaimastvere valla Kõola algkooli juhataja **Aleksander Ilmoja**. Õppijad olid tema kooli lõpetanud noored. Kuna koolitee jätkamine ei olnud igaühele kättesaadav, siis otsustas õpetaja Ilmoja lapsi edasi harida. Põltsamaal loodi samal aastal lugemisring, mille eestvedajad olid kohalikud keskkooli õpetajad. Esimene süsteemikindel õpiringide arendaja oli **Eduard Kubjas**, kes oli ka Eesti Haridusliidu asutamise initsiaatorite hulgas. Eduard Kubjas esines õpinge käsitleva ettekandega esimesel Eesti Hariduskongressil 1923. aastal. Eesti Haridusliidu poolt ilmus käsiraamatuid abiks õpingide korraldamisel, töökavu ja juhiseid õpingidele. Tosina aasta jooksul anti välja 25 juhend-töökava, mida saadi kohtadel tegelikult õpingitöös kasutada. Näiteks **Jaan Rummo** „Kõneoskus“ (1932), mida edukalt kasutati vastavates õpingides. Käsiraamatutest ilmusid **E. Kubjase** „Õpingid“ (1932) ja **K. Laane** „Kuidas korraldada õpinge“ (1939), mis on meie esimesteks õpingitöö põhimõtete lähemateks selgitajateks ja juhendajateks.

1927. aastal võtavad õpingid rahvaliidumise iseloomu, tööle hakkavad mitmed kirjandusringid, kodanikuõpetuse, seltskondliku kasvatus, aiandusalased õpingid jne. **1927–1940.** aastatel ilmub Eesti Haridusliidu häälekandjana ajakiri „**Vabaharidustöö**“, hiljem „**Areng**“, mis avaldab vabaharidustöö põhimõtteid ja korraldusi ning mille eesmärgiks on parema kontakti loomine vabaharidustöö edendajate vahel.

1929. aasta oli murranguline õpiringide organiseerimistöös, arenesid suhted ja kontaktid Põhjamaadega.

1930. aasta suvel võtab liidu sekretär osa Lahtis (Soomes) korraldatud õpiringide kursusest. Seal tagasi tulles hakkab ta korraldama liidu tegevust nii, et see toetaks õpiringide tegevust ja tiivustaks edaspidiseks.

Aastatel **1932–1933** tehakse selgitustööd õpiringide kohta ja toimuvad esimesed õpiringi juhtide kursused, millest võtab osa 125 inimest. Toimus 12 näitlikku õpiringide koosolekut ringhäälingu kaudu, mille tulemuseks oli 100 tegutsevat õpiringi 2000 osavõtjaga. 1933. aastal võtab **Neeme Ruus**, Eesti Haridusliidu tegelane, osa õpiringide suvekursusest Rootsisis.

1934. aasta toob lisaks 176 õpiringi, kus osaleb 3300 õppijat. Alustatakse õpiringide võistlusega, millest võtab osa 29 õpiringi. Õpiringide tööd hinnatakse süstemaatilise, koosseisu püsivuse, võrdse tööjaotuse ja koosolekutest osavõtu järgi. Võitjatele määrati preemiaid uudiskirjanduse näol, soodustamaks õppetööd ja eneseharimist. Ka mitmed omavalitsused ja asutused määrasid õpiringidele preemiaks toetusraha või kirjandust.

1937. aastal toimuvad Tallinnas esimesed **üleriigilised õpiringide päevad**, kavas olid ettekanded ja mõtte- ning kogemustevahetused.

1938. aastal toimuvad Tallinnas teised üleriigilised õpiringide päevad. Nendest võtab osa 160 inimest, kelle hulgas on juhtivaid haridustegelasi ja külalisesinejad Soomest.

1938. aastal moodustatakse Eesti Haridusliidu algatusel haridusministeeriumi ja riikliku propagandatalituse poolt **21-liikmeline** ühiskondlik organisatsioonidevaheline **Õpiringide Nõukogu**. Nõukogu kutsutakse kokku 15. detsembril 1938, sekretäriks valiti Eesti Haridusliidu hariduskonsulent Karl Laane. Õpiringide töö seatakse laiemale alusele, väheneb ametkondlik eraldatus, meetodiline abi tõhustub, kergem on tööd juhendada ja koguda statistikat.

1938. aastal kasvab õpiringide arv 519-ni. Suvekursusel Soomes osaleb 17 eestlast. Kavas on korraldada õpiringide päevad Tartus, et edendada õpiringide liikumist Lõuna-Eestis, kuid need päevad siiski teoks ei saa. Sellest kirjutab Karl Laane raamatus „Eesti Haridusliit 1924–1940“, mis anti välja alles 1994. aastal Vabahariduse Õpetajate Seltsi poolt. Karl Laane lesk oli käsikirja hoidnud ja säilitanud aastakümneid.

1940. aasta 17. aprillil oli Õpiringide Nõukogu juhatuse viimane koosolek, kus planeeriti uute juhendkavade väljaandmist ja kolmandate õpiringide päevade korraldamist. Sõjajärgses Eestis oli 500 registreeritud õpiringi.

„Õpiringide arengus 1930. aastail saavutatud dünaamika ja tase lubavad eeldada, et kui nende töö poleks 1940. aastal loomuvastaselt katkenud, oleksid nad peagi jõudnud Põhjamaadega võrdsele kohale rahva kultuuri- ja hariduselus.“ (Kinkar: 1993)

Õpiringid tänapäeval

Õpiringide traditsiooni taastamiseks saadi abi Rootsilt. Ölandi Rahvaõpistu juhataja **Lars Adin** tuli **1992.** aastal Eestisse õpiringide juhte õpetama Täiskasvanute Assotsiooni „Andras“ korraldamisel. Vastavast koolitusest sai osa 30 inimest, nende hulgas neli tollase Kultuuritöötajate Täienduskooli töötajat.

1993. aasta mais alustati Kultuuritöötajate Täienduskoolis kursusi tulevastele õpiringide juhtidele. Kursuste korraldaja oli Juta Jõgi.

29. aprillil 1994 moodustatakse 16 asutajaliikmega kursuslastest Eesti Õpiringide Selts SEMUD (EÕS Semud), kes hakkab tegema aktiivset koostööd Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskusega, mis on jätkunud 18 aastat ehk tänaseni.

1994. aasta suvel Tartumaal Mellistes korraldatud õpiringide kolmandate suvepäevade näol taastati üleriigilised õpiringide päevad, mis 1939. aastal ei saanud toimuda. Suvepäevade teemaks oli „Kodulugu“, kuulati loenguid ja külastati Tartumaa kultuuriloolisi paiku. Suvepäevad jätkusid aasta-aastalt, nüüdseks on neid läbi viidud kaheksateistkümmel korral:

1995 Laimjalas Saaremaal – **“Säästlik turism ja õpiringi võimalused sellele kaasa aidata”**

1996 Alal Valgamaal – **“Isiksus ja pere”**

1997 Raplas – **“Kohalik kultuurilugu”**

1998 Nõval Läänemaal – **“Rõõm meis enestes”**

1999 Saarnaki laiul Hiiumaal – **“Inimene ja loodus”**

2000 Avinurmes Ida-Virumaal – **“Õpiringi juht – kohaliku arengu tugiisik”**

2001 Koerus Järvemaal – **“Kohalik kultuurilugu”**

2002 Meremäel Võrumaal – **“Kohalik kultuurilugu”**

2003 Vändras Pärnumaal – **“Täiskasvanute koolitaja kodus ja naabrite juures”**

2004 Pärnus – **“Suvepealinn Pärnu”**

2005 Rõngus Tartumaal – **“Milliseid ringe lood sina oma südame ümber?”**

2006 Valtus Raplemaal – **“Õppimine parandab elukvaliteeti, tunne kohalikku kultuurilugu”**

2007 Koerus Järvemaal – “**Õpiring, elukestva õppe võimalus**”

2008 Tallinnas ja Koerus Järvemaal – “**Elu paradoksid**”

2009 Vigalas Raplemaal – “**Kohalik kultuurilugu**”

2010 Tallinnas ja Paldiskis – “**Paepealne kultuur Harjumaal**”

2011 Tallinnas – “**Mõtte, sõna ja teoga**”

2012. aastal saame tähistada Eestimaal õpiringide tegutsemise 85-ndat juubeliaastat.

Eesti Õpiringide Seltsi SEMUD tutvustus

Eesti Õpiringide Selts SEMUD loodi 29. aprillil 1994 16 asutajaliikmega. Seltsi põhikirjaline ülesanne on

- **aidata kaasa õpiringide loomisele;**
- **koguda infot õpiringide liikumise kohta;**
- **anda abi õpiringide töö korraldamisel;**
- **viia läbi iga-aastane suvekool;**
- **korraldada kevadist ja sügisest täiendõppekursust õpiringijuhtidele.**

Seltsi seob 18 aasta pikkune koostöö Rahvakultuuri Arendus- ning Koolituskeskusega. Samuti tehakse koostööd Eesti Vabaharidusliidu ning Eesti Täiskasvanud Koolitajate Assotsiatsiooni ANDRAS-ega. Töö Eesti Õpiringide Seltsis SEMUD on olnud projektipõhine – toetust on saanud haridusministeeriumi kaudu ning ka mitmetest Euroopa Liidu tõukefondidega seotud programmidest.

Seltsil on olnud nende aastate jooksul kaks juhatajat:

Juta Jõgi 1994 – 1999

Tõnu Otsason 1999 – 2001

Juta Jõgi 2001 – ...

Uudista ka **Eesti Õpiringide Seltsi kodulehte**: <http://opiringideseltssemud.edicypages.com/et>

Olulisematest tegemistest

1995–1997 saadakse esimest korda riigilt toetust õpiringide juhtide koolituseks, kolmeaastasele projektile „**Elukestev õpe**“. Projekti eesmärk oli asutada uusi õpiringe, pakkuda täiendõpet õpiringijuhtidele ja toetada õpiringide tegevust. Õppepäevi korraldati Paides, Lüganusel, Tartus, Laevas, Raplas, Varbolas, Kärđlas ja Raasikul. Tööle oli hakanud ligikaudu 80 õpiringi, sellega oli läbitud õpiringide taastamise etapp Eestimaal.

1997 saadakse esimest korda õpiringidele riieelarvelist toetust 150 000 krooni, mis jaotatakse 46 õpiringile, taotlejaid oli 54. Eelistused olid ära toodud, milliseid õpiringe võis toetada. Nüüd selliseid eelistusi ei ole. Õpiringides käsitletavateks põhiteemadeks on kujunenud: rahvuskultuur, kodanikuühiskond, folkloor, luule, kirjandus, kodu ning selle kasvatuslik mõju, mitmesugused maad ja rahvad, nende kultuur, arvutiõpe, tervis, koduloo uurimine jpm.

1999. aastal vahetub seltsi juhatus ja esimeheks valitakse **Tõnu Otsason**, eesmärgiks saab koostöö arendamine teiste vabaharidusühendustega. Alustatakse koostööd Eesti Külaliikumisega Kodukant. Kerkib päevakorra koolituskeskuse loomine EÕS Semude juurde. 2. novembril otsustab üldkoosolek luua seltsi juurde erakooli ja kinnitada selle põhikiri. Kooli nimeks saab **Õpiringi Juhtide Koolituskeskus KATI** (KATI – kohaliku arengu tugiisik). Koolituskeskus jätkab koostööd Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskusega, korraldades kursusi õpiringijuhtidele. Toona saab aktuaalseks Euroopa Liiduga ühinemine ning identiteediga seonduvad teemad. Koolituskeskus hakkab uuel aastal intensiivselt tegelema õppe- ja arengukavaga, mis on edaspidi koolitusloa hankimisele tubliks toeks.

2001 hakkab ilmuma EÕS-i Semud traktaatleht **MEIE SEMUD**, mis tutvustab õpiringide tööd, kokkuvõtteid või lihtsalt kogemuslikult huvitavaid lugusid, annab infot täiendõppe võimaluste kohta, tutvustab uusi programme ja projekte, artikleid õpiringide töö metoodikast, uusi vabahariduslikke raamatuid ning muidugi annab võimaluse omaloominguliste jutukeste ja luuletuste avaldamiseks. Nagu ikka – iga algus on täis teadmatust: kas on vaja sellist lehte, kas saame hakkama, kas ja kuidas, mismoodi, aga tore on see, et peale hakkasime ja nüüd on ilmunud 49 numbrit. Lehel ei ole alalisi kaastöölisi, selle kokkupanemise ja artiklite hankimise eest on vastutuse võtnud Malle Last ja Juta Jõgi. Me ei saa seda võrrelda mis tahes muu infolehega, kuna materjal läbiviidud õpiringide kohta laekub suures osas alles aasta lõpuks ja ei ole seega kuum uudis või vanaks läinud uudis, vaid hoopiski aasta jooksul tehtud tööst teavitamine – ning võib juhtuda, et sellest saab lugeda alles järgmise aasta numbris. Sellegipoolest on see peegeldus tehtud tööst, sellest saadud rõõmust ja tunnetusest, et teeme vajalikku tööd oma paikkonna inimeste heaks nende endi aktiivsel osavõtul, mis omakorda on töö kogu Eesti riigi ja rahva heaks.

2005–2008 aprill osaletakse Eesti Vabaharidusliidu eestvedamisel Euroopa Liidu tõukefondist rahastatavas koolitusprojektis ÕPE (õppimine parandab elukvaliteeti), mille raames viiakse läbi koolitusi õpiringijuhtidele õppepäevade näol Harju-, Rapla- ja Võrumaal.

2008. aasta sügisest kuni **2010.** aasta maini osaleti EVHL-i partnerina programmis „Täiskasvanute koolitus vabahariduslikes koolituskeskustes 2008–2012“.

2010. aasta sügis tõi katsumusi ning nimetatud programmi raames koostöö ei jätkunud. Aasta teemaks on „Mälu ja järjepidevus“, mis hõlmab mälu ja mäletamise teemat, olles tänapäeva ühiskonnas ja kultuuriteadustes mitmeti aktuaalne. Teame, et aastatuhande lõpus haaras Euroopat lausa mälukultus, hakati palavikuliselt ajalugu ja kultuuripärandit uurima. Mälu seotakse küsimusega olemisest. Ajaloolane otsib mälestustest autentset tõde, mälu aga on killustatud, selektiivne ja grupist sõltuv, kollektiivne ja individuaalne. Me eristame kollektiivse mälu alaliikidena sotsiaalset, kommunikatiivset, kultuuri-, ajaloo-, ühiskonna- ja etnilist mälu ning teiselt poolt indiviidi eluloo ja selle järjepidevuse uurimist. Me tuleme aegade sügavikust ja kanname kaasas arenguteel kogutud väärtusi. Rahvas, kes neid väärtusi austab, on kõlbeliselt suur ja loomisvõimeline. Müüdikeeles kõlab see nii: ema seisab tühjuses ja tunneb, et tal on raske. Ta vaatab kogemata allapoole ja näeb, et seisab oma ema õlgadel, ning küsib kohkunult, ega tal ometi raske ole. Ema vastab, et ka tema seisab oma ema õlgadel... Ja nõnda edasi aegade sügavikku välja.

Tavad ja kombed on rahva kultuur. See tähendab oma koha mõistmist ja vastutust eelnenud sugupõlvade ees. August Gailit on kirjutanud nii: “Graniidikihid, ikka üksteise all kuni maa südameni. Tihedalt liidetud kui mingi tugev ja igavesti kestav tervik. Nii peaksid sinagi enesele mõeldes algust otsima juba kaugest, tumedast minevikust, ajast, mil loodi su süda. Juba siis olid sa olemas, kuigi sa ise seda veel ei taibanud. Ning su südame röömsat tukset on põlvest põlve edasi kantud kui elavat tuld, kui Looja ainulaadset armu ja imet. Südant kui vääriskivi, mida aastatuhandete jooksul on armastuse ja hoolega üha säravamaks ja puhtamaks lihvitud, et võiksid siis selle lõpuks kui tänuvõla Looja jalge ette asetada. Tahad just sina olla see, kelle käes ta lakkab tuksumast? Et too suur õndsus ja ime muutuks olematuks ja põlvkondade hool ja vaev haihtuks uduna õhku?”

2011. aasta jooksul käsitleti teemat „Mõtte, sõna ja teoga“, mis andis tublisti mõtlemisainet. Täiendõpet korraldati kolmel korral aastas, MEIE SEMUD ilmus kolmel korral.

Tänapäeval võime rääkida õpiringikultuurist, kus õpingid juhivad oma tegevuses teatud normidest ja väärtushinnangutest ning arendavad neid edasi. Töötavad õpingid on eeskujuks neile, kes alustavad oma ringi tööd, ja ideeandjaks neile, kes seda teha kavatsevad.

Õpiringide loo võime kokku võtta Karl Laane sulest pärinevate luuleridadega. K. Laane oli missioonilt kultuuri säilitaja ja rahvavalgustaja, kes on õpiringe nimetanud isetegevuse kooliks. Tema enda kreedoks ja tegevuse aluseks ongi järgmine mõte:

**„On minevikumullas rahva juured
ja meie tahtsime ta eluõigust kaitsta.
On elu osaliseks mitte ainult suured.
Ka väike maarjalill
võib päiksevalgust maitsta.”**

III ÕPIRINGID KUI KODANIKUINIATSIIIVI INKUBAATORID

Käesolevas peatükis annab Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadaemia Täienduskoolitustalituse juhataja Tiiu Männiste ülevaate õpiringidest kui kodanikuinitsiatiivi inkubaatoritest, mõtiskledes hariduse funktsioonide muutuste, hariduse ja ettevõtluse vaheliste seoste ning infotehnoloogilise arenguga kaasnevate õppimisvõimaluste üle. Kokkuvõtteks mõtestab ta aga õpiringi tegevuse eesmärgid muutuvast haridusparadigmas.

TIIU MÄNNISTE

Tiiu Männiste on Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia Täiendusõppetaliitus juhataja. Aastatel 2005 – 2010 oli ta Täiskasvanud Õppija Nädala Viljandimaa koordinaator.

Tiiu on tegelenud erinevates vormides ja mahus täiskasvanuharidusega rohkem kui 10 aastat. Tiiu Männiste on hariduselt ajaloolane, kunstiteaduste magister (2000), TÜ sotsiaalteaduskonna doktorant.

Uurimissuunad: ühiskonnateadused ja kultuur (täiskasvanuharidus; kohaliku omavalitsuse hariduspoliitika; elukestva õppe ideoloogia ja selle arendused maapiirkondades) ning kunstiteadus (Viljandi kunstielu).

HARIDUSE FUNKTSIOONI MUUTUSED LÄBI AEGADE

Erinevate aegade pöördelised muutused on muutnud ka hariduse mõiste tähendust ja sisu.

Keskaegses agraarühiskonnas toimus õppimine erinevate põlvkondade kaudu, selle aluseks olid pikaajalised traditsioonid ja tavad. Niisugust õppimisprotsessi nimetatakse tihti ka talupojatarkuseks – vanemad põlvkonnad andsid noortele edasi oma oskusi ja kogemusi. Oskuste ja teadmiste muutuste protsess talukultuuris oli pikaajaline, mitme põlvkonna vältel ei pruukinud tekkida uusi teadmisi, mistõttu õppimine oli pigem iidsete tarkuste omandamise kunst. Õppimine ja kogemuste omandamine toimus

valdavalt pere või lähemate kaaskondlaste ringis. Keskaegsetes linnades toimus õppimine meistri, selli, õpipoisi mudeli järgi.

Kaasaegsele õppimisprotsessile on omane uute oskuste ja teadmiste omandamine professionaalsete koolitajate abiga. Selline õppimismudel arenes välja 19. sajandil seoses industriaalajastuga. Õppimine muutus elukutse omandamise vahendiks ja haridusel oli peamiselt sotsiaalset staatust jaotav funktsioon (Beck 2005). Sellise mudeli alusel arenes kogu 20. sajandi formaalharidussüsteem.

20. sajandi algul, kui tehnoloogiliselt kiiresti arenevates ühiskondades (ÜK ja USA) tekkis niiöelda pealesurutud töötus, hakati vaba aega teadlikult kujundama, ka õppimine muutus vaba aja veetmise vormiks (Jarvis 1998). Nii käivitus formaalhariduse kõrval ka vabaharidus. Meenutagem 20. sajandi alguse populaarseid haridusseltse, mis lisaks õppimisele tegelesid ka kogukonna arendamisüritustega: meelelahutuslikud tuluõhtud, kõnekoosolekud jm. Vajadus õpiringide järele tekkis just noil aegadel.

20. sajandi teise poole postindustriaalne ajastu tõi olulisi muutusi hariduskorraldusse. 1960. aastate haridusekspansioon muutis tasemehariduse varasemast laialdasemalt kättesaadavamaks. Senine haridussüsteem muutus paindlikumaks. Kõrgtehnoloogiline areng lisas standardiseeritud ajaga täistööhõivemudeli kõrvale paindliku tööaja mudeli, mis hakkas mõjutama oluliselt tööhõivepoliitikat ja turgu. Nende protsesside tulemusel algas hariduse sotsiaalset staatust jagava funktsiooni teisenemine. Formaalkorralduse kõrval tekkis elukutse omandamiseks alternatiivne võimalus – täiskasvanute täiendus- ja ümberõpe. Kujunes kaasaegne elukestva õppe mudel, kus haridusprotsess hõlmab inimese kõiki eluetappe, milles õppimist käsitletakse laiemalt, kui traditsioonilises formaalhariduses. Vajalikuks muutusid oskused ja omadused, mis on olulised ka igapäevaelu keerukate ülesannetega toimetulemiseks (Quane 2008, Illeris 2003).

Elukestva õppe areng tõi kaasa tasemeõppe ja täiendusõppe vaheliste piiride hajumise. Industriaalühiskonnale omane range hierarhiline tasemeharidussüsteem on muutumas postindustriaalseks võrgustikuks, kus üheks haridustulemuste mõõdikuks on kujunemas ka varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteem.

Haridusparadigma, kus oli pikka aega erinevate haridusstandardite omandamisel oluline ka vanus, on elukestva õppe ideoloogia tulemusel samuti muutunud. Elukestva õppe põhine haridusparadigma võimaldab täna õppida igas eas, igal tasemel ja kõikjal.

HARIDUSSÜSTEEMI SEOSSED ETTEVÕTLUSEGA

Viimaste aastakümnete neoliberalistlik turumajandussüsteem on muutnud haridussüsteemi sarnaseks ärimudelile, mis on vähendanud traditsioonilise, klassikalise hariduse kvaliteeti. Hariduse üldhumanistlik ja professionaalne funktsioon on kaotamas oma esialgset eesmärki – turunõudmistele kohanev haridussüsteem on muutumas kasumile orienteeritud ettevõtluseks. Tasuline kõrgharidus ja üle tuhande täienduskoolitusfirma moodustavad täna omaette toimiva ettevõtlussektori teiste omataoliste kõrval. See on kaasa toonud hariduse mõiste ja kvaliteedi olulisi muutusi. Küllastunud koolitusturg on lisanud haridusele mitteomaseid funktsioone. Õppimine on muutunud eluviisiks – koolitustel osaletakse tänu suurenenud võimalustele (eurotoetused, tasuta koolitused) niiöelda vahelduseks, kurnavast tőörutiinist vabanemise eesmärgil. Tihti kehtib see heal järjel ja püsiva tőökohaga inimeste kohta. Madalama konkurentsivõimega inimestele pakuvad majanduskriisiga kaasnenud tőoturumeetmete programmid koolituste näol omamoodi tegevusteraapiat. Siin on hariduse sotsiaalset staatust jagav funktsioon muutunud sotsiaalse toimetuleku meetmeks.

TEHNOLOOGILINE ARENG ON AVARDAMAS UUSI ÕPPIMISVÕIMALUSI

Pealekasvav noor digipõlvkond ei vaja lähitulevikus enam traditsioonilist õpikeskkonda, sest kaasaegsed tehnilised võimalused avardavad õppimise viise ja vorme – lisaks koolituskursustele on kasvanud ka iseseisva õppimise võimalused. Digitaalsed võimalused on avardumas nii linna- kui maapiirkondade erinevates vanusegruppides. Näiteks 45–54-aastaste põlvkond jõuab pensioniikka parema arvutioskusega kui tänased pensionärid. Arvutioskused loovad rohkem võimalusi osaleda digiühiskonna õppimisvõimalustes.

Õppimine kui protsess on muutumas igapäevaelu osaks, sama vajalikuks ja igapäevaseks tegevuseks nagu söömine, hingamine ja magamine. Tuntud briti täiskasvanuhariduse teoretik ja uurija Peter Jarvis on pakkunud mõtte, et õppimisvajadus on fundamentaalne ja avaldub mina-formeerumise protsessis, nii et mis tahes inimlike vajaduste formuleeringus tuleks õppimisvajadus eraldi ära märkida.

Järelikult aitab õppimisvõimaluste pakkumine kogu eluea vältel rahuldada üht inimese põhivajadust kiiresti muutuvus maailmas, kus iga üksikisiku ette võib kerkida palju vastust vajavaid küsimusi. Jarvis pakub Maslow' vajaduste hierarhiasse (vt joonist) ka õppimisvajaduse, võrdsustades selle mis tahes muude inimlike vajadustega (Jarvis 1998).

Maslow' vajaduste hierarhia

Allikas: Maslow (1968) Jarvise järgi

Jarvise inimlike tarvete taksonoomia

Allikas: Jarvis 1998

ÕPIRINGIDE TEGEVUSE EESMÄRGID MUUTUVAS HARIDUSPARADIGMAS

Milleks on vaja õpiringe, kui õppimisvõimalused ja hariduse ülesanded on avardunud ja muutunud? Üheks vastuseks on õppimisele juurdepääsu võimaluste ebaühtlus.

Ligipääs uutele õppimisvõimalustele on piirkonniti ebaühtlane. Kiiresti kasvav koolitusturg kehtib valdavalt linnade ja suuremate keskuste kohta. Maapiirkondades hääbuv traditsiooniline infrastruktuur (maapoed, postkontorid, pangateenused ja ka koolid) pärsib sealse elukestva õppe arengut. Ka kasvav töötus ja majanduslangusest tulenev maksejõuetus ei soodusta tasulistel kursustel osalemist.

Kaasaegsed kõrgtehnoloogilised õppekeskkonnad ei soodusta õppimisega kaasnevat sotsialiseerumisprotsessi. Uuemad õpiteooriad tähtsustavad õppimise kognitiivse ja emotsionaalse poole kõrval ka sotsiaalset dimensiooni (Illeris 2003), mida digitaalne õpikeskkond ei suuda pakkuda. Digikeskkond on pigem „klassikaliste sotsiaalse sidususe ja kodanikuosaluse vormide simulaakrium“ (Putnam 2008: 174).

Kiirelt muutuv maailmas on sotsiaalne dimensioon saanud fundamentaalsele õppimisvajadusele olulisemaks kui kunagi varem. Juba 20. sajandi algul tunnistati hariduse sotsiaalset konteksti (L. J. Hanifan 1916), mida sotsioloog James S. Coleman 1980-ndate lõpus oma uuringutes kinnitas. Ameerika sotsioloog Robert Putnam on rõhutanud haridusega kaasnevat sotsiaalse kapitali rolli – s.o suhted, sotsiaalsed võrgustikud, sotsiaalne aktiivsus, turvatunne ja vastastikuse seotuse normid (Putnam 2008). Putnami järgi sõltuvad piisava sotsiaalse kapitali olemasolust majandus, demokraatia ning isegi tervis ja õnn (Putnam 2008: 27).

1960. aastate populaarse inimkapitali teooria (Becker 1964) järgi võrreldi hariduse omandamist ettevõtlusse investeerimisega. Haridust nähti eelkõige kui olulist majandusressurssi, mis pidi mõjutama nii üksikisiku sotsiaalse staatuse tõusu kui ka üldist majanduskasvu. Tänapäevases ülemaailmses majanduskollapsis ilmnenud väärtuste kriisis on ka inimkapitali investeeritud ressursid ammendumas. Majandusedule orienteeritud inimkapital vajab rekonverteerimist. Üheks alternatiiviks on vana, äraproovitud valuuta – sotsiaalne kapital: inimestevahelised suhted, kontaktid ja võrgustikud, mis toodavad usaldust ning toetuvad võrgustikesisestele kokkulepetele ja väärtustele (Putnam 2008). See on kapital, mida ei saa osta raha eest ega vahetada väärtpaperite vastu, samas ei teki see

aga iseenesest ega tühjale kohale. Sellesse kapitali investeerimine võib tuua kasu pikas perspektiivis ning on universaalne igal ajal ja erinevates ühiskondades. Selle toel ongi toimunud õpiprotsessid nii agraraajastu talupojakultuuris kui tänasel kõrgtehnoloogilisel ajastul. **Õpiringid kui kodanikuinitsiatiivil põhinevad uute oskuste ja teadmiste loomise ja rakendamise minikogukonnad on ühtlasi ka sotsiaalse kapitali tekkimise ideaalsed võrgustikud.**

Õpiringid võivad lähitulevikus kujuneda nii noore digipõlvkonna kui ka vananeva ühiskonna sotsiaalse kapitali kogumise väljundiks ja neil võib olla erinevaid põlvkondi siduv roll.

Õpiringides osalejatel on kodanikuühiskonna arendamise roll. Seoses karjääriteede individualiseerumisega muutuvad olulisemaks need keskkonnad, kus inimesed saavad oma sotsialiseerumisvajadusi paremini rakendada. Õpiring kui „ühine vaba isetegevus“ võib lisaks sotsiaalsele kapitalile toota ka kogukonna arenguks vajalikku kodanikuinitsiatiivi. Õpiringi käivitamine ja selles osalemine on üks kodanikuosaluse aktiivsuse kasvatamise vorme.

Kogukonnapõhine õpiinitsiatiiv on kohane õpiringi mudelile. „Sotsiaalse kapitali ja kodanikuosaluse seisukohalt on tõeliselt oluline aktiivne vahetu liikmelisus, mitte nominaalne liikmelisus“ (Putnam 2008: 59). Õpiringide vastandid, koolitusfirmad ja -asutused, loovad küll kursuste kaudu pinnast uuteks sotsiaalseteks suheteks, kuid need ei pruugi jääda pikaajalisteks ühiste huvidega kogukondadeks, sest koolitustel osalemise ja võimaluste loomise initsiatiiv tuleb väljastpoolt.

Kodanikuosaluse aktiivsust saab lisaks uute oskuste ja teadmiste omandamisele kanaliseerida ka **kogukonna arenguks**. Õpiringi loomise protsess on tegus kaasamisaktsioon, kuna selle üks eesmärke on ju ühiste huvide realiseerimine. Kaasamise kaudu tekib uutel alustel toimiv võrgustik ja koostöö ning kogukonna arenguks vajalik oskuste baas, mis ongi kodanikuinitsiatiivi väljund ja sotsiaalse kapitali taimelava.

ÕPIRING KUI AJALOOLISTE JUURTE JA TRADITSIOONIDEGA KAASAEGNE ELUKESTVAÕPPE VORM

- Õpiring aitab luua õppimisvõimalusi vastavalt inimeste vajadustele ja soovidele

- **Õpiringide loomise hoogustamine/toetamine maapiirkondades laiendab elukestvas õppes osalemise võimalusi**
- **Õpiring võib olla väga odav õppimise viis**
- **Õpiring aitab kasvatada inimeste tolerantsust, parandada suhtlemisoskust ning suurendada vastutustunnet**
- **Õpiringide tegevus soodustab õppimisest kõrvale jäänud inimeste kaasamist**
- **Õpiring loob eeldused kogukonnatunde suurendamiseks**

KASUTATUD KIRJANDUS:

Becker, G. 1964. Human Capital. New York: Columbia University Press

Beck, U. 2005. Riskiühiskond. Teel uue modernsuse poole. Tartu Ülikooli Kirjastus

Blid, H. (1993). Rahvakoolitus – õpiringid. Tallinn: ESDP Kirjastus

Illeris, K. 2003. Towards a contemporary and comprehensive theory of learning. International Journal of Lifelong Education, VOL. 22, NO. 4 (JULY–AUGUST 2003), 396–406

Jarvis, Peter 1998. Täiskasvanuharidus & pidevõpe. Teooria ja praktika. Tallinn, kirjastus SE&JS

Käis, J. (1933). Uusi teid vabaharidustöös. *Areng*, 1

Laane, K. (1994). Eesti Haridusliit 1924–1940. Tallinn: Haridusministeeriumi Metoodika- ja Koolituskeskuse trükikoda

Leirman, W. (2003). Neli hariduskultuuri. Võru: Eesti Vabaharidusliidu Kirjastus

Mikk, S., Vana, K., Jääger, T. (1995). Täiskasvanute vabahariduse rahvuslikul programmil. Tallinn: Kultuuri- ja Haridusministeerium

Ruus, J. (1938). Õpiring rahvuskultuuri arendajana. *Areng*, 10, 233 - 237

Putnam, R. D. 2008 Üksi keeglisaalis. Ameerika kogukonnaelu kokkuvarisemine ja taassünd. Kirjastus Hermes

Quane, A. 2008. UNESCO's drive for lifelong learning. The Routledge international handbook of lifelong learning / edited by Peter Jarvis. London : Routledge, 2008